

MUSIKSKOLE – UNDERVISNINGSPLAN – OBO

V. Eva Holck efter pædagogisk debat med Birgitte Eriksen og Kirsten Ajstrup, www.team-obo.dk 12-06-2002

MÅLSÆTNING, METODE, INDHOLD, VEJLEDNING. FORUDSÆTNINGER, PROBLEMSTILLINGER.

Med henblik på start i 8- 9-10 årsalderen og ca. 2-3-4 følgende år.

Målsætning :

Det er lærerens opgave til den enkelte elev – uanset elevens niveau – at formidle en optimal og afbalanceret, individuel progressiv vækstmulighed vedrørende:

- musikkens udtryk/væsen
- elevens spilleglæde og engagement herunder evnen til at lytte og samarbejde samt elevens musikalske udvikling og instrumentale færdigheder.

Der arbejdes for et *gensidigt* forhold, hvor elevens parathed og indsats bevidstgøres som en udbytterig oplevelse i den musikalske indlæring. Herunder elevens stabile øveindsats som meningsgivende element i en ønsket progression. Alt efter elevens alder mv. inddrages forældrene, så eleven og læreren ikke ”står alene” med hele ansvaret for øvning og de perioder af skiftende motivation, som instrumentalundervisning- og progression erfaringsmæssigt ofte rummer.

Undervisningens art og progression tilrettelægges således at der- i givet fald - er mulighed for at bygge direkte videre på de spillefærdigheder der er opnået på begynder- mellem- og videregående musikskole-niveau.

For elever med en gunstig kombination af øvetrang og talentmasse må det være en *rimelig mulighed* at kunne nå et spileniveau der svarer til optagelseskravet til MGK i forlængelse af musikskoleårene. Under alle omstændigheder – uanset videre valg - bør obo i musikskolen være en kvalitetsoplevelse for resten af livet.

Metode :

Overordnet søges den instrumentale indlæring formidlet gennem elevens opdagelse af sanseindtryk og evaluering af disse, så kroppen opleves som del af instrumentet, - og som *musikkens* udtryksmiddel. Undervisningen bliver således en række personlige, musikalske ”aha”-oplevelser sammen med en bevidstgørelse af musikkens væsen/krav.

Det er denne metodes påstand at en sådan undervisning kan få elever til at fravælge vor tids ”zapper-mentalitet” og i stedet gå ind i langvarig instrumental fordybelse hvor spilleglæde og musikalsk samvær med andre bliver en væsentlig del af livskvaliteten

Indhold :

Der undervises i alle områder der har *elementær og uundværlig* betydning for en gunstig instrumental og musikalsk udvikling :

Kropsholdning/kropsbrug , balance samt kondition.

Blåseteknik/frasering herunder også tungeposition.

Håndstilling, fingersætning og koordination

Tonekvalitet og embouchure

Artikulation

.....

Rytmer
Dynamik
Hørelære : gehørspil, notation og udenadslære
Prima-vista-spil og improvisation
Skalaspil, oktavering og ”registerskift ”
Puls og tempo
Øveteknik
Koncerttræning
Rørfabrikation
Repertoire
Sammenspil

Vejledning :

Det er undertiden gavnligt at der er en forældre/voksen med til time i begyndelsen for at især unge elever har nogen at ”dele” oplevelsen med ugen igennem. Ligesom det er vigtigt at elevens selvstændighed og ansvar for egen indsats gradvis styrkes.

Nedenstående er blot tænkt som et vejledende udgangspunkt for oboundervisning i musikskolen.

Kropsholdning :

Da relevant kropsholdning er nødvendig for sund blæsning, søges gennem billedsprog at give eleven bedst mulig udnyttelse af kropsholdning. (Stå som ”King Kong” osv.). Timer i f.eks ”Alexanderteknik” kan oftest være en stor hjælp for nogle elevers udvikling.

Det kan endvidere anbefales at introducere afspændingsøvelser som f.eks at ligge på gulv/siddende/stående og observere ”vejret der trækker sig selv”. Der spilles / øves skiftevis stående eller siddende.

Da oboen er noget fysisk krævende er det desuden oplagt at opmuntre eleven til at finde en konditionsfremmende ”ynglingssport”, - gerne sammen med andre. Glad fysisk udfoldelse styrker afspænding, koncentration, motorik, selvtillid og udholdenhed, -alle elementer der kun kan øge den instrumentale spilleglæde.

Blæse og frasere :

Elevens tillid til egne blæsemuligheder styrkes og elevens engagement søges styrket ved billedsprog om ”kroppen der blæser” : lytte – mærke – prøve. ”Hjælpemidler” : ballon, suge/pusterør, papir, ”lufttræner”, elevens tegninger som oplæg osv. - jfr. i øvrigt relevant pædagogisk materiale omsat til elevens alder og niveau. Der arbejdes med afspænding-indånding-støtte. Se endvidere under repertoire

Tungens position / passivstilling skal med fra begyndelsen, med henvisning til at tungeansats først føjes til når stabil luftansats er opnået. Hvis eleven har spillet blokfløjte så opmærksomhed på forskellen mellem blokfløjtens og oboens tungeposition.

Håndstilling, fingersætning og koordination :

Håndstilling nærmest vinkelret på instrumentet. Let rundede fingre med flad og blød berøring af klapper. Altid tæt på klapperne og fingernes løfte- og sænkebevægelser lige små. Opmærksomhed på balance i instrumentet (mellem venstre arm og højre, der bærer) - og ingen stive, flade 4de fingre !

Så snart det er muligt : i den dybe oktav : blæse tetrachorder, legato, f.eks : G-A-H-C. D-E-F#-G.

C-D-E-F. Og senere, så snart det er muligt f.eks ES-F-G-As, og de der er endnu sværere. Opmærksomhed på elevens overblik og position ved gaffel-F og alm F-greb. Gaffel-F giver en god bred håndstilling og kan med fordel indøves fra start, selv om det ikke er ”logisk”.

Der går ofte "sport" i de mere vanskelige tetrachorder, og det giver en bred hånd, der ligger godt og tæt på instrumentet, - grundlaget for at udvikle en god teknik senere. Eneste målsætning/ krav : afspænding, bløde fingre og gennemblæsning. Vær især opmærksom på arme og skuldre, idet håndspændinger ofte sidder højere oppe ved arm/ryg .... (ved f.eks for hårde rør, forkrampet og ustøttet blæsning, uhensigtsmæssig krops-holdning osv.)

Tetrachorder danner grundlaget for senere skalaer, er "nemme" at lytte til rent intervalmæssigt og giver på en overskuelig måde mulighed for at indøve god, afspændt håndstilling, fingersætning og koordination. På et mellemstade kan disse tetrachorder også være grundelementet i sjove, små hurtige "gentagelses" -øvelser der flyttes 1 tone op i relevant skala. Og grundlaget for senere opøvelse af god, hurtig smidig teknik.

Tonekvalitet og embouchure:

Begynd som lege f.eks "tag min lyd", - senere som reel "lyddiktat" som evalueres ("når det lyder sådan er læberne sådan..." osv.) Altid opdage ud fra elevens egen erfaring og parathed nu og her.

"Hjælpe midler" : at mærke på forskellig "overfladestrukturer" skaber øget bevidsthed om nuancer i tonekvalitet. Opmærksomhed på løs kæbe / "ikke bide" og div. øvelser for at undgå dette. Billeddannelse på hvad/hvordan røret ligger i læberne og megen lytteopmærksomhed på forskellige klangfarver og kvaliteter.

Artikulation :

Når luftstrømmen er rimelig jævn og stabil, tilføjes tungeteknik med opmærksomhed på : grundposition - så lille bevægelse som mulig – frem og tilbage er lige langt osv.

Hertil opmærksomhed på afspænding i hals, uændret embouchure, uændret "gennemblæsning"

Endvidere div. lytning vedr. resonans, klangfokus osv.

Så snart skalaspil kan begynde indsættes "nemme" grundartikulationer, som udvides gennem årene med henvisning til forskellige stilarter.

Sammenkædning af gennemblæsning, frasering og artikulation opleves som en del af det musiske sprogs udtryksmulighed. Der inddrages lidt efter lidt forskellige stilarter og deres egenarter.

Rytmer :

Rytmer som f.eks punkteringer indføres først når luftstrømmen er nogenlunde stabil og gennemblæsningen respekteres. Der arbejdes med elementær rytmisk træning ligesom der med fordel kan arbejdes med rytme-kort for også at tilgodese den visuelle indlæring af rytmer. Ved indstudering af melodier udtales rytmen på relevante stavelser før den spilles, idet det giver bevidsthed om præcis tungeplacering, der ikke modvirker god og støttet gennemblæsning/frasering

Dynamik :

Det anbefales at spille et "sundt, naturligt" *mf* eller *f* lang tid, da især piano i starten "forkramper" den sunde gennemblæsning (luften mister "retning", spillet bliver "umusikalsk"). Inden start på egentlige nuancer kan begynde med lange toner med diminuendo, senere også crescendo, men kun i det omfang at gennemblæsningen respekteres. (Først uden tungeansats). Eleven skal "opdage" det gode ved lange toner før det lykkes !

Hørelære : gehørspil og nodelære/notation og udenadslære :

Eleverne starter med meget forskellige "auditive" muligheder. Det er hensigtsmæssigt som udgangspunkt at vælge den hørelæremetode som eleven har haft i musikalsk forskole eller lignende. Under alle omstændigheder vedvarende opmærksomhed på indlæring af intervaller/ indre gehør, som udgangspunkt for al indstudering. Separat hørelære burde gives som tilbud til alle musikskoleelever, selv om integreret hørelære altid vil være en væsentlig del af instrumentalundervisningen.

Gehörspil er en uundværlig del af undervisningen der, i bedste fald, får eleven til "at smelte sammen med instrumentet". Alle spillestykker synges - helst på do-re-mi med håndtegn - indtil sikker intervalfornemmelse er opnået; (alternativt nynne/brumme/fløjte – mange elever tør/kan/vil ikke synge; det kræver meget opmærksomhed fra lærerens side at få vendt problematikken så eleven tør give sang en chance som det eminente hjælpemiddel det nu engang er.) I muligt omfang transponeres de spillede stykker, eller dele heraf. Begynd gehørspil som en leg : "tag min lyd/melodi" senere progressivt mere indviklet gehørspil i henhold til elevens udvikling.

Notation : i relation til det sungne på do-re-mi / mi re do noteres tilsvarende grebsnotation f.eks. først stiliseret tegning af anvendte klapper , og derefter grebs/bogstavnotation. (H A G osv.). Først herefter "hænges" grebsnotationen "op" på nodelinier dvs. først med *bogstaverne på nodelinierne* (brug nodelinier med 3-4-dobbelt afstand mellem nodelinier, (- børns øjne "fokuserer" ikke som voksne der er trænede nodelæsere !). Og endeligt skrives de rigtige noder. (Se også rytme) Så snart det er muligt transponeres stoffet, så eleven ikke "gror" fast på do = G osv.

Begyndere bruger ofte meget tid på "at rumme" at en nodes placering på nodesystemet er "todimensional" i det den både viser tonehøjde og tonelængde. Det er vigtigt at give sig god tid til at få et afspændt og selvfølgeligt forhold til dette. Og indlæringen skal for de fleste være *meget progressiv og meget individuel* for at undgå forvirring og stress.

Hvis eleven ikke kan læse bogstaver (1-2 den klasse) kan der fra start arbejdes med simpel "billednotation" i relation til den tekst sangen har. Efterspilning af do-re-mi og håndtegn der ligesom lydlege- og improvisation styrker og giver gode oplevelser før egentlig notation starter. Det er her en fordel med hold på f. eks 2 jævnbyrdige elever der hjælper hinanden.

Der arbejdes med udenadspil lige fra begyndelsen og eleven opfordres til at have sit "repertoire" som vedligeholdes (og bruges til "microkoncerter" : "hør hvad jeg har lært"), -selv om nye sange er under indstudering.

Prima-vista-spil og improvisation :

Så tidligt som muligt i forløbet satses på lige dele gehørspil, transposition , improvisation og nodelæsningsspil. Prima-vista-spil styrkes som et nyttigt redskab. Det er ønskeligt om der er tid til egentlig musikkdiktat som er et godt middel til at styrke prima-vista. Kan bedst gøres med flere elever ad gangen, der hjælper hinanden.

Endvidere bruges jævnligt improvisatorisk spil. Ved improvisation forstås her i starten "spørgsmål- og svar gehørspil", og improvisation over små melodier eller tonerækker. Som leg : "hvormange forskellige rækkefølger kan man spille et antal toner", o.lig.

Det ville være ønskeligt om egentlig improvisation kunne indgå i faget obo, da det giver en stor frihed på instrumentet. Således kan improvisation i klassisk sammenhæng være en fin forberedelse til f.eks. barokkens forsiring, kadancer og andre genres spillestil.

Skalaspil ,oktivering og "registerskift" :

Under hensyntagen til den individuelle progression og som en naturlig fortsættelse af den grundlæggende brug af enkelte tetrachorder kan bruges en "skalamodel" bestående af durskalaens to tetrachorder : der øves legato trin 1-2-3-4 med fermat på 4de trin og herefter trin 5-6-7-8 med fermat på 8ende trin. Denne opdeling giver god mulighed for i ro og mag dels at lytte til intervaller og intonation og dels til at observere blæsningens 3 grundelementer : afspænd - "fyld ud" med luft – støt og gennemblæs. Senere spilles skalaer uden stop; ambitus og hastighed øges efter behov og artikulationer,dynamik osv. tilføjes

Oktivering kan med fordel læres tidligt for at undgå at blæsningen bliver for "blød" hvis man bliver for længe i den dybe oktav. Da det teknisk er nemt at oktavere, øves dette som sjovt islet og åbner nysgerrigheden for *også* at kunne spille f.eks til og fra mellem D (C-D og D-E).

Opmærksomhed på ”registerskift ” : Det er vigtigt at bruge god tid på hver overgang til og fra ½ hul, med opmærksomhed på optimal ”rullefinger-teknik” dvs. flad finger og god og afspændt bred håndstilling vinkelret på instrumentet. Det samme gælder tommelfingerteknik : tommelfingeren *glider* med vedvarende ”let” kontakt til oboens bagside på og af oktavklapperne. Dette af hensyn til balancen i hele instrumentet (ro omkring læberne) og mulighed for afspænding ved til- og frakopling af 1ste og senere 2den oktav. Tommelfinger- ”løft” bruges dog i visse tekniske kombinationer.

Puls og tempo :

Da eleverne har meget forskellige forudsætninger for at starte et instrument, er det ofte nødvendigt at træne elementær pulstræning. Det kan introduceres som leg : at lave lange ”gennemblæste” toner mens man går et antal skridt. Erfaringsmæssigt er det en leg med mange sidegevinster : embouchure og blæsning holdes naturligt stabil (”nul huller” i luften) når der tilføjes en ekstra sansemæssig udfordring som det at spille og gå samtidig. Og bagefter er det nemmere at fornemme/huske puls og tempo og tælle rigtig. I det hele taget kan det varmt anbefales at inddrage så mange relevante sanser som muligt i undervisningen . Opmærksomhed på pulsforfølelsen (sammen med fortegn osv..) inden enhver ”spillestart”.

Øveteknik :

Det er vigtigt fra start at bevidstgøre en egentlig øveteknik. *Og det forudsættes at hjemmet samarbejder og bakker eleven op omkring hyppig og ustresset øvning i trygge omgivelser* .En skriftlig vejledning i øveteknik er god at forholde sig til året igennem. Øveteknik evalueres løbende og justeres efter elevens progression. Metronom kan være en del af sjove lege omkring gradueret, ustresset progression, og øve cd’er kan være en stor hjælp.

Koncerttræning :

Der kan med fordel laves små ad hoc sceancer i timen evt. med inddragelse af andre elever som publikum, hvor repertoiret prøves af under uformelle former. Det også udviklende for alle parter jævnligt at have tilbud om ”fællestimer”, ”åbne” klasser og lign.

Endvidere opfordres til div. former for egentlige elevkoncerter. Dog må antal af koncerter blot aldrig blive en hæmsko for den røde tråd i en god instrumental udvikling.

I øvrigt giver forfatteren Åke Lundeberg : ”Rampfeber - Kunsten att framtråde under press” (SKS ð Musikböcker nr. 7, Gehrman's Musikforlag, Stockholm) giver et væld af gode ideer til træning indenfor området. Stoffet kan nemt tilpasses alle aldre og niveauer.

Rørfabrikation :

Når motivation og mulighed forefindes kan man starte langsomt med påbinding og evt. skrabning, men erfaringsmæssigt er området vanskeligt og kræver meget så meget tid, at der kun kan undervises i det hvis der bevilliges specifik ekstra undervisningstid til rør over en længere periode. Egentlig fabrikation af ”spilbare” rør kræver at eleven *øver sig dagligt på dette gennem lang tid* og evner at sætte resultatet i relation til indblæsning og kroppens muligheder for frit musikalsk udtryk. Det kræver altså et særdeles bevidst instrumentniveau at ”teste” rør og forbedre disse hensigtsmæssigt.

Repertoire :

Repertoiret omfatter alle stilarter.

Startrepertoire : uden tungeansats og uden tonegentagelse. Det allerførste melodistof kan med fordel skabes af lærer og elev i fællesskab, da det er svært at finde egnet stof.

Herefter : *sange med enkel tekst* i korte fraser, typisk andante tempo med korte ½-node fraser og relevante pauser til at genetablere en god, støttet luftstrøm – Af motoriske grunde ambitus først H-A-G så udvidet med medium C (se tertrachorder under håndstilling). Teksten er meget vigtig i startfasen, da den umiddelbart giver frasering, rytme og formlære mening.

Melodier der "fænger" giver ekstra øveenergi, - gerne melodier fra elevens hverdag i folkeskolen. Men da dette melodistof ofte er meget "rytmiseret", får begyndere let ugunstige "blæsevaner". Da det er tidskrævende og vanskeligt at rette en skæv start op må man så i hvert tilfælde afveje at vedligeholde elevens engagement uden at ødelægge indlæring af grundblæsningen. Her er hyppig brug af "luftrænere" en stor hjælp.

Lidt efter lidt vælges repertoire med større ambitus og rytmer indføres i relevant – individuel – progression.

Når lettere melodier og deres transposition magtes er vejen åben for videre repertoire.

Der kan spilles lettere baroksatser, som findes i stort set alle sværhedsgrader.

Der findes mange overkommelige og sjove etuder som giver god udvikling.

Og der findes mange samlinger af oboundervisningsmateriale, der rummer gode udfordringer i snart sagt alle stilarter og sværhedsgrader. Men hensigtsmæssig progression skal til stadighed være den røde tråd i repertoirevalg.

Sammenspil :

Sammenspil fremmer evnen til at orientere sig i musikken, samarbejde omkring helhedsfornemmelse for bla. form, tempo, intonation og dynamik. Det er ønskeligt om musikskolen har resurser til at obolæreren - eller anden lærer med *væsentlig indsigt i instrumentets formåen og begrænsninger på relevante niveau* - kan være med i starten for at undgå "skæv start".

Sammenspilsrepertoiret bør således tilpasses elevens niveau og progression. Da dette sjældent er en realitet (og under alle omstændigheder er det svært at have en optimal progression på alle stemmer i et sammenspilsværk) opleves det oftest som en frustration for obolæreren, en vanskelig og meget tidskrævende opgave for sammenspilslæreren, men - i bedste fald – som sjovt for eleven.

Der bør fokuseres på *konstruktiv og ustresset grundintonation* i sammenspil (440-442). Da sund omgang med grundintonation medvirker til opbygning af god basisteknik. Det kan selvfølgelig aldrig blive særlig rent på det niveau, men der skal være en meningsgivende rød tråd mellem sammenspilsundervisning og selve oboundervisningen. Hvis der er klaver involveret i sammenspil er det vigtigt at disse også er velstemte. Nuancering i begynder-sammenspil må skabes ved instrumentationen. Oboer må ikke tvinges til nuancere for tidligt, da det "forkramper" gennemblæsningen/fraseringen, og svækker den musikalske udvikling.

Materiel og andre forudsætninger :

-Det forudsættes at eleven i de første år kan leje et teknisk tæt og velstemt, egalt instrument, gerne kunststof, da de ikke vejer så meget. Der benyttes en obomodel med plateau og helst ½-automatisk. (det er lettere at gå fra ½- til helautomatisk end omvendt hvis det skulle blive aktuelt).

Der startes på egnede kunststofrør ("Fibercane") for en "driftsikker" start, men skiftes hurtigst mulig over på meget lette bambusrør når øvestabilitet osv. er opnået,. Kunststofrør giver inaktive læber og kan ikke anbefales over længere tid, men er godt som startrør i kort periode og "nødrør" de første år når bambusrør flækker i utide.

-Det forudsættes at undervisningslokalet er relevant bl.a. med henblik på størrelse og egnet akustik af hensyn til lydniveauet og risiko for belastning af høreelse. Og at der findes et velstemt klaver, spejl, mulighed for optagelse og afspilning af relevant materiale, nodestativer, godt lys mv. Og at der *uden væsentlig omflytning* er god plads til at dyrke undervisning i obo som her beskrevet. Herunder også plads til ad hoc minikoncerter med små grupper. Det er endvidere vigtigt at der er adgang til andet/andre lokaler med henblik på elevens opvarmning, egenøvning, ad hoc samarbejde af tværfaglig karakter med småensembler mv., så der skabes et frodigt musikmiljø på stedet.

-Det anbefales at musikskolen medvirker til at opretholde en *minimumskvote på 8 oboelever*, med *flere* elever på hvert niveau så faget kan få en vis ”grunddynamik” på den enkelte musikskoleskole.

-Det anbefales endvidere at obolærere har mulighed for at medvirke i div.holdundervisning for 8-9-10 årige f.eks blokfløjteværksted og lignende for herigennem at kunne sikre en del af fagets fødekæde. Endvidere at musikskolen også på anden vis skaber rammer for tværfagligt samarbejde med det mål at sikre en regelmæssig rekruttering. Således kan større elever i forskellige sammenspilsgrupper med obo medvirke til rekruttering af nye oboelever.

Obospillere har ligesom andre instrumenter stor glæde af også at dyrke sammenspil med instrumenter af ”oboens egen familie”. Det ville derfor være naturligt om den enkelte musikskole ejede mindst 1 engelskhorn til *obotrio*. I rekrutteringssammenhæng må det siges at være en optimal løsning.

-Det forudsættes at der i lærerens ansættelsesforhold tages højde for lærerens egenøvelse som et naturligt grundlag for kvalitetsundervisning, hvor fordybelse og lærerens instrumentale niveau respekteres som et grundlæggende element i undervisningen. Og at eleverne har mulighed for at opleve deres lærer og / eller anden professionel oboist som udøvende.

-Og det forudsættes især at *lektionslængden tager højde for at oboen er et tonedannende instrument* med særdeles tidskrævende mundstykker.

Der bør derfor tilbydes *basislektioner på 30 min. til alle oboelever og ”udvidet tid” på min. 45 min.* til særlig motiverede elever.

Fagets problemstillinger :

Dyre instrumenter, dyre rør med risiko for *social skævvridning i musikskolen*. Hertil kommer at der indtil videre på mange musikskoler ikke ydes en varig og *målrettet rekruttering af ”smalle” instrumenter*. Det er indtil videre ofte op til obolærerens initiativ. En hensigtsmæssig kvoteordning kunne være løsningsmodel. Det er ønskeligt at der fremover årligt ydes støtte til konkrete tiltag som øger opmærksomheden på oboen. Der henvises her i øvrigt til Statens Musikråds ”*Rammeplan*” *vedr. smalle instrumenter*.

Det er ønskeligt om der arbejdes mere seriøst med *sang i folkeskolen*. Sund stemmebrug synes at være et forsømt område ligesom mange elever beretter at de aldrig eller sjældent synger i deres folkeskole.

Selv om oboen er overvejende klassisk er det vigtigt at alle stilarter berøres i undervisningen. Der ønskes større udbud af relevante *kurser i f.eks improvisation* for klassiske musikere

Der ligger endvidere en stor opgave i at *videreudvikle progressivt og instrumentrelevant begyndersammenspilsrepertoire* gerne med tilhørende øvecd'er. Der mangler midler til dette arbejde.

Eva Holck København 12-06-2002